

Functia sondajelor de opinie intr-o tara in tranzitie

Sociologia a sesizat mai de mult dar ramane mereu datoare cu noi explicatii de ce si in ce masura procesele schimbarilor economice, politice, culturale determina "fluxuri si refluxuri" in pragul constiintei si comportamentului oamenilor. O asemena datorie, a carei scadenta poate ca a si trecut in unele privinte, preseaza si asupra cercetarii sociale romanesti, mai ales din perspectiva contributiei la explicarea atator fenomene contradictorii ale trecerii la ceea ce se numeste, cu un termen generic, dar si general, economia de piata.

Desigur aceasta trecere nu prea indelungata, se desfasoara pe fondul unei stari de criza in aproape toate domeniile. Acestea sunt probleme care nu se pot amana iar cunoasterea directa, descifrarea analitica si explicarea cauzala a mentalitatilor din vreme de criza pot fi de un real folos eforturilor nationale constient angajate pentru dezvoltarea unei economii moderne, care nu poate fi conceputa fara incetatenirea democratiei pluraliste si afirmarea functionala a statului de drept.

In acest context un rol primordial revine exercitarii dreptului si libertatilor fundamentale ale oamenilor asa cum sunt ele inscise in Constitutia Romaniei si cum se manifesta sau ar trebui sa se manifeste, in viata cotidiana.

O problema esentiala de dezbatut, iar prin aceasta si de rezolvat cel putin conceptual, se arata a fi insusi *clarificarea* in folosul opiniei nationale a naturii crizei multiple in care se afla Romania, asemena altor tari din lume, iar prin aceasta, orizontului spre care ea se indreapta, mai precis a naturii social-economice a viitorului.

Se sustine ca in ceea ce priveste prezentul ar fi vorba de o criza economica sau una politica insotite sau accentuate de o criza morala.

Analiza vietii romanesti din ultimii ani releva o multidimensionalitate a crizei, predominante ramanand aspectele economice. Din experienta mondiala, inclusiv a Romaniei se poate spune ca daca politica poate castiga sigur prin economie, economia pierde mai tot timpul prin politica, adica prin politica ce se declara prin reforma dar nu o promoveaza consecvent si coerent.

In conditii de criza economica apare stresul politic iar pluralismul, in loc sa faciliteze depasirea dificultatilor, genereaza si propaga dificultati. Astfel, criza este transferata in perimetrul moralei sciale, costurile sociale subminand increderea, derutand opiniile oamenilor, chiar opinia nationala, daca nu se produce la timp reechilibrarea.

Viitorul nu poate fi lasat mult timp fara identitate social-economica. "Economia de piata" , "Economie sociala de piata", in ambele cazuri nu lipsesc confuziile atat din partea emitatorilor teoriei cat si a receptorilor. S-a mai adus in discutie in trecut termenul de "capitalism" cu o timiditate teoretica explicabila in felul sau, dat fiind ineditul trecerii istorice de la socialism la capitalism. Pentru a intelege si recepta schimbarea, opinia publica are nevoie sa i se descifreze caracterul si scopurile acesteia, cele imediate si cele de perspectiva.

Exista diverse modalitati de a cunoaste si de a aprecia, chiar de a influenta opinia publica, factor care, evalueaza tot ceea ce se petrece in interiorul si in afara sa, influenteaza strategii, politici si pozitii ale structurilor organizate.

Democratia pluralista este la ora actuala fertila si efectiva in masura in care lasa urme in viata reala in opinia colectiva. Castigurile democratiei pluraliste se resfrang asupra tuturor, dar cu valori deosebite, potrivit unui adevar foarte simplu si plin de intelepciune : "dupa fapta si rasplata". In acest sens concludente si edificatoare pot fi considerate unele *sondaje nationale* , realizate in ultimii ani care contin intrebari si raspunsuri cuantificate, ce permit descifrarea pe un diapazon larg si semnificativ a vietii economice si sociale.

In cadrul sondajelor, opinia publica exprima aprecieri si dorinte privind economia si politica, iar cercetarea sociala poate evalua starea de spirit, gradul de intelegere si receptare a diverselor strategii si programe de catre unele categorii de oameni.

In ceea ce priveste "mecanismele" sau parghiile de influentare a opiniei publice dintr-un sistem pluralist apare faptul ca perspectiva stiintifica duce la perspectiva sociologica, in general, la psihologia sociala, in special.

Poate chiar in sensul in care aceasta tema era abordata inca de Gustave Le Bon, in *Psihologia multimilor*, cand autorul ei furniza explicatii clare in legatura cu comportamentul colectiv. Din pacate, in procesul tranzitiei unii au stimulat si sustinut tocmai comportamentul aparent paradoxal, potrivit careia, cum scrie Le Bon, "in multime individul coboara mai multe trepte pe scara civilizatiei", transferand, "prin contagiune, forta individului fortei colectivitatii si invers, amestecand in acelasi timp interesele personale si colective".

In descifrarea mecanismelor "deformarii" opiniei publice in conditiile tranzitiei, se impune a disocia obiectivitatea si prejudecata, tinand seama de particularitatile si interferentele logice dintre psihologia sociala si sociologie. Psihologia sociala studiaza comportamente individuale, in timp ce, sociologia se intereseaza de comportamente numai pornind de la posibilitatea de generalizare.

Asa ar putea fi interpretata si comportarea unor politicieni romani care confera proceselor de tranzitie aprecieri ce pornesc de la propriile interese si optiuni, de la starea de spirit generata de acestea, luand dorintele drept realitate. Nu de

putine ori, in asemenea cazuri opinia publica ca observator nemijlocit al realitatii ramane "la mijloc", nu fara justificare mirata de aprecierile contradictorii, asociabile numai prin reducere la absurd.

Uneori cei in cauza sunt ajutati in confectionarea imaginii celei mai placute chiar de catre unele sondaje de opinie care furnizeaza "la comanda" procentaje despre starea de spirit si parerile oamenilor, dand asigurari ca "marja de eroare" ar fi de "plus sau minus trei la suta".

Lasand la o parte sondajele conjuncturale sau pe cele consacrate unor teme minore este un adevar recunoscut ca in functiede metodologia folosita, de momentul ales si intrebarile formulate, interviurile "fata in fata", cu esantioane realmente reprezentative sunt apte a oferi evaluari cat mai apropiate de viata. Este o alta problema aceea ca atunci cand intervine interpretarea raspunsurilor apar semnele subiectivismului, generator de distorsiuni.

Prin diversificarea tehnicilor si metodelor de cercetare, prin preocuparea pentru analiza obiectiva a rezultatelor se poate ajunge la evaluari realiste, la strategii care sa permita depasirea dificultatilor si obstacolelor, obiective si subiective, din calea democratiei reale si statului de drept.

Opinia este in limbajul comun expresia pozitiei unui individ asupra unei probleme iar o opinie se caracterizeaza prin anumite trasaturi: obiectul, valenta si intensitatea. Obiectul defineste judecata, aprecierea iar valenta orientare generala. Intensitatea reprezinta punctul esential, definitoriu.

In masurarea sociologica exista abordari ce privesc opiniile atat individuale cat si colective. Daca se doreste analiza universului subiectiv trebuie observat subiectul in viata sa cotidiana si in momentele cand este confruntat cu probleme asupra carora se doreste analiza opiniei in cauza. Cealalta apreciere, cea colectiva cauta sa situeze individul dintr-un grup in raport cu o problema anume, apeland la metode care permit sa se compare pozitiile individuale cu cele ale altor membrii ai grupului, dar si opiniile grupului in ansamblu.

Democratia si statul de drept, asa cum se manifesta intr-o tara sau alta reprezinta cadrul social al exprimarii si evaluarii opiniei publice.

In conceptia sociologiei moderne, opinia publica oglindeste in general, convingerile, ideile, aprecierile si atitudinile oamenilor in legatura cu un anume subiect referindu-se la stari de fapt sau la preferinte. Cei ce examineaza opinia publica, apeland la metode specifice cum ar fi sondajele de opinie, pot furniza anumite concluzii, sesizand directii, ca si intensitatea optiunilor, dupa cum poate fi constatata masura in care unele opinii sunt active iar altele latente, in formare.

Cadrul social al democratiei si normele statului de drept imprima fenomenului numit opinie publica un camp larg de manifestare, in contextul raportarii coerente

la valori sau criterii in absenta carora nici democratia si nici statul de drept nu ar putea functiona corespunzator idealurilor sau telurilor de la care pornesc ori pe care le urmaresc. Potrivit unor teorii, in realitate "opinia publica nu este un intreg articulat, ci un agregat de opinii numeroase, in general diverse, personale".

Amploarea luata in ultimii ani de sondajele de opinie permite sa se puna in evidenta modul in care se formeaza si evolueaza "curentele de opinie" in problemele majore, care au un puternic impact asupra populatiei.

Bibliografie:

1. Bondrea, A., ***Opinia publica, democratia si statul de drept***, Editura Fundatiei "Romania de Maine", Bucuresti, 1996
2. Iluț, P., ***Abordarea calitativă a socioumanului***, Ed. Polirom, Iași, 1997
3. Rotariu, T., Iluț, P., ***Ancheta sociologică și sondajul de opinie***, Ed.Polirom, Iași, 1997
4. Rotariu, T., coord, Bădescu, G., Culic, I., Mezei, E., Mureșan, C., ***Metode statistice aplicate în științele sociale***, Ed. Polirom, Iași 1999
5. Zamfir, C., Vlăsceanu, L., coord, ***Dicționar de sociologie***, Ed.Babel, București, 1993